

In de beperking toont zich de meester

Negen kenmerken van uitspraken in klare taal

NTB 2018/72

De laatste jaren is er steeds meer aandacht voor klare taal in de rechtspraak. Toch is helaas nog niet voor iedereen duidelijk wat klare taal precies inhoudt. Rechtspsycholoog Harald Merckelbach ziet bijvoorbeeld zelfs gevaar in de ontwikkeling van klare taal in de rechtszaal. In een column over de risico's van de onweerstaanbare overtuigingskracht van beelden spreekt hij in de laatste alinea neerbuigend over klare taal als 'jurisprudentie op vmbo-niveau'.² Het wrange hiervan is dat hij zich hiermee precies schuldig maakt aan datgene waar tegen hij in de rest van zijn column ageert: hij probeert zijn publiek te overtuigen met een beeld dat niet klopt.

En dat is bijzonder jammer, want wat is er mis met het streven om juridische boodschappen zo helder mogelijk over te brengen op lezers? En er daarbij voor te zorgen dat niet alleen juristen, maar óók niet-juristen deze boodschap kunnen begrijpen? Het is juist van groot belang dat uitspraken toegankelijk zijn voor leken, want de rechtsstaat is van iedereen. Hoe transparant is de rechtspraak nu eigenlijk als uitspraken weliswaar online staan maar alleen begrijpelijk zijn voor mensen met juridische kennis? Is dat niet een vorm van buitensluiten? Bovendien is die ondoordringbaarheid helemaal niet nodig. Want, in de woorden van filosoof Wittgenstein:

“Alles wat gezegd kan worden, kan duidelijk gezegd worden.”

Gelukkig hebben bijna alle lezers dezelfde behoeften. Zij stellen het op prijs als zij de kern snel te pakken hebben, de tekst gemakkelijk kunnen scannen en onderweg niet blijven steken in lastige zinnen. Dit geldt ook voor de meeste juristen. Toch maken uitspraken het lezers over het algemeen niet gemakkelijk. Zij dwingen de lezer zelf op zoek te gaan naar de kern en geven die in de meeste gevallen pas helemaal aan het eind. Lezers van uitspraken krijgen grote lappen tekst voor hun kiezen, en worden onderweg ook nog eens geregeld gehinderd door complexe lange zinnen.³

Dit kan anders. Hoe precies? In dit artikel beschrijf ik negen kenmerken van prettig leesbare uitspraken. Oftewel: van uitspraken in klare taal. En hoewel de aanduiding anders

doet vermoeden, gaat het daarbij niet alleen om taal, maar eerst en vooral ook om inhoud en structuur.⁴

1. Lezersgerichte inhoud

De juiste balans vinden tussen te veel en te weinig informatie is een kunst op zich. Is een uitspraak te lang, dan is de kans groot dat lezers vastlopen in de tekst. Zeker niet-juristen hebben het dan moeilijk, want voor hen is het nog lastiger om te bepalen wat wel en wat niet relevant is. Een te korte uitspraak beslaat misschien weinig pagina's, maar kan toch veel leestijd kosten. Lezers moeten dan zelf informatie aanvullen om het plaatje compleet te krijgen. Voor niet-juristen is dat veel moeilijker dan voor juristen, omdat zij niet over de juiste kennis beschikken om de gaten op te vullen en de tekst goed te kunnen begrijpen.

In beide gevallen is het afwachten of lezers uit de uitspraak halen wat de schrijver wilde overbrengen. Het is dan ook van belang dat schrijvers eerst bedenken welk verhaal zij willen vertellen, vervolgens in kaart brengen welke vragen lezers bij dat verhaal hebben en daarna pas gaan schrijven. Uitspraken die op deze manier tot stand zijn gekomen, zijn te herkennen aan de volgende drie kenmerken.

Kenmerk 1: De uitspraak bevat zo nodig uitleg over de procedure zelf

Heeft u wel eens naar een sportwedstrijd gekeken van een sport die u niet goed kent? Dat kan een nogal vervreemdende ervaring zijn. Voor toeschouwers die de spelregels niet kennen, is het namelijk knap lastig te bepalen waar zij hun aandacht precies op moeten vestigen. Het meeste gaat dan langs hen heen. De regel van 'buitenspel' is in dat opzicht een klassieker. Want waar moet je op letten als je niet weet wat buitenspel inhoudt? Zelfs de beelden in slow motion zeggen dan niets.⁵

Hetzelfde geldt voor uitspraken. Omdat leken de juridische regels en procedures niet kennen, is het belangrijk die uit te leggen als dat nodig is. Zo bijvoorbeeld:

Bij de beoordeling of een voorlopige voorziening moet worden getroffen, weegt de voorzieningenrechter het belang van verzoeker bij de schorsing van de besluiten af tegen het belang van het college om de besluiten uit te voeren.

In die belangenafweging betreft de voorzieningenrechter onder meer de vraag of de uitvoering van het besluit

1 Drs. G. van der Bruggen studeerde Nederlandse Taal en Cultuur en Literatuurwetenschap aan de Universiteit Utrecht en helpt hoogopgeleide professionals om meer te bereiken met hun teksten. Zo geeft ze veel trainingen aan juristen en beleidsambtenaren. In 2011 startte zij Brug in Bedrijf.
2 Harald Merckelbach, 'Filmpjes en Klare Taal, een gevaarlijk duo', *NRC Handelsblad*, 31 augustus 2018.
3 Juristen lezen uitspraken zelden van boven naar onder. Zij beginnen meestal eerst bij de beslissing en lezen dan terug.

4 Graag wil ik André Verburg, Bert Marseille en Hans Braam bedanken voor hun kritische opmerkingen en waardevolle suggesties bij een eerdere versie van dit artikel.
5 Mocht u dit gevoel echt niet kennen, dan raad ik u aan de Jisfetklassieker 'English Sports' te kijken.

tijdens de bezwaarprocedure tot onomkeerbare gevolgen leidt en of het bezwaar een redelijke kans van slagen heeft. Als het bezwaar geen redelijke kans van slagen heeft en het besluit in de bezwaarprocedure dus waarschijnlijk in stand blijft, is er meestal geen reden om een besluit te schorsen.

Als jurist denkt u nu wellicht meteen aan de VAR-adviezen uit 2006, waarin staat dat de rechter éérst de voorlopige rechtmatigheid moet behandelen en pas daarna de belangen kan afwegen. Dat klopt natuurlijk, maar dat is de denkvolgorde van de rechter. De uitspraak heeft een communicatieve functie en informeert de lezer met name over de *uitkomst* van dat juridische proces.⁶

Kenmerk 2: De praktische gevolgen van de uitspraak zijn concreet beschreven

Wat betekent het als een besluit wordt vernietigd maar de rechtsgevolgen van het oorspronkelijke besluit in stand blijven? Voor juristen is dat gesneden koek: het besluit mag gewoon worden uitgevoerd, ook al geeft de rechter de burger op een bepaald punt gelijk. Toch is het ook voor juristen makkelijker als het concrete gevolg in de uitspraak zelf staat. Dan hoeven zij het oorspronkelijke besluit er niet bij te pakken om te bepalen wat de praktische uitkomst van de uitspraak is. Voor niet-juristen scheelt het een extra telefoontje naar de advocaat en dus kosten. Bovendien zitten zij dan niet onnodig lang in spanning: zij kunnen gewoon zelf in de uitspraak lezen wat er gaat gebeuren.

In onderstaand voorbeeld schrijft de Afdeling expliciet op wat de praktische gevolgen zijn:

De Afdeling zal evenwel bepalen dat de rechtsgevolgen van dat besluit geheel in stand blijven. Dit betekent dat de gevraagde omgevingsvergunning is geweigerd en dat het college geen nieuw besluit op de aanvraag hoeft te nemen.

En in dit fragment verwoordt de rechter de consequenties van de beslissing ook heerlijk concreet:

Omdat de aanleg van een binnentuin nog steeds in strijd is met het bestemmingsplan, heeft het college de vergunning terecht geweigerd. De rechtbank verklaart het beroep daarom ongegrond. Dat betekent dat de Vereniging van eigenaren de binnentuin niet op het perceel tussen de huizen mag aanleggen.

Kenmerk 3: De hele uitspraak staat in dienst van de belangrijkste boodschap

Het is al lastig genoeg om met tekst een verhaal over te brengen op lezers. De kernboodschap moet dan ook vol in de schijnwerpers staan, anders raakt deze al snel onderge-

sneeuwd. Op het moment dat de schrijver tussen de regels door nog extra boodschappen aan de tekst probeert mee te geven, leidt dat enorm af van de hoofdlijn. Prettig leesbare uitspraken bevatten dan ook geen zinnen die onnodig vragen oproepen en daarmee ruis op de lijn veroorzaken.

Dit is zo'n voorbeeld van een verborgen boodschap in een uitspraak. Wat bedoelt de rechter precies? Daar kom je zonder extra uitleg niet achter. De steek onder water leidt de lezer daarmee af van waar het écht om draait.

Als laatste merkt de rechtbank nog op dat hoewel verweerder zich wegens goede redenen heeft afgemeld voor de zitting, een persoonlijke uitleg op zitting in dit soort zaken meer begrip kan creëren voor de besluitvorming. Ook dit is een aspect waarmee verweerder rekening zou kunnen houden in de toekomst.

Soms is de extra boodschap niet zozeer verborgen, maar zorgt deze er toch voor dat lezers zich niet meer kunnen concentreren op de hoofdzaak. Vooral als er irritatie doorklinkt in de tekst, leidt dat de lezer af. Zoals in het onderstaande fragment.

Geheel los van het hiervoor overwogene en de hieronder te geven beslissing, wil de voorzieningenrechter niet onvermeld laten dat hij zich heeft verbaasd over het feit dat door de Raad voor Rechtsbijstand voor het onderhavige geschil een toevoeging aan [eiseres] is verstrekt. Dat de voorzieningenrechter daarin niet alleen staat, kan blijken uit de inhoud van de vele reacties op het internet die op de publicaties in de pers (met name in het Dagblad Zaanstreek) over het onderhavige kort geding zijn verschenen. Daarin wordt onder meer opgemerkt dat rechters zich toch met andere zaken zouden moeten bezig houden. Daarbij zijn degenen die in die trant reageren er nog niet eens van op de hoogte dat [eiseres] gebruikmaakt van (grotendeels) door de overheid – lees de gemeenschap – gefinancierde rechtshulp. Om reden van het vorenstaande zal de voorzieningenrechter een kopie van deze uitspraak aan de Raad voor Rechtsbijstand, regio kantoor Amsterdam, doen toekomen.

Een ander punt is het citeren van wetteksten. Wetteksten zijn vaak veel complexer dan de tekst van de uitspraak zelf. Juristen herkennen de wetteksten vaak meteen, maar voor niet-juristen is meestal niet direct duidelijk dat ze in een wettelijke tekst terechtgekomen zijn. Zij stuiten eenvoudigweg op een muur van ingewikkelde tekst die zij niet of nauwelijks begrijpen en vragen zich af waarom de stijl ineens zo anders is.

Meestal is het niet echt nodig om letterlijke citaten van wetteksten in de lopende tekst van de uitspraak op te nemen. Wel kan het juist servicegericht zijn om de lezer eenvoudige toegang te geven tot de relevante wetteksten. Daarom is het een goed alternatief om deze in de bijlage op te nemen. De Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State doet dat bijvoorbeeld steeds vaker.

⁶ Th.G.M. Simons, A.T. Marseille & B.W.N. de Waard, *De voorlopige voorziening in het bestuursrecht*, preadviezen voor de VAR (VAR-reeks 136), Den Haag: Boom Juridische Uitgevers 2006.

2. Heldere structuur

Lezers zoeken in een tekst antwoorden op vragen. Zij verwerken de gelezen informatie sneller en gemakkelijker als de tekst die antwoorden ook in een voor hen logische volgorde geeft. Bij rechterlijke uitspraken willen lezers graag eerst weten waarover de uitspraak gaat (concrete situatie), dan waar partijen over van mening verschillen (het geschil) en dan wat de rechter ervan vindt. Dat oordeel roept ook weer vragen op, waar de lezer antwoorden op wil weten. Feiten zeggen de lezer vaak nog weinig als zij niet weten wat uit die feiten zou moeten blijken.

Een efficiënte manier om tot een heldere structuur te komen, is het maken van een argumentatieboom waarin de hele redenering wordt ‘gevangen’. Het doel van zo’n boom is niet om de denkstappen naar het oordeel toe in kaart te brengen, maar om de conclusie overtuigend te onderbouwen. Een uitspraak is er tenslotte niet voor bedoeld om de schrijver te helpen de waarheid te vinden, maar om die waarheid overtuigend te presenteren aan de lezer.⁷

Voorals meerdere schrijvers aan één tekst werken, is het nuttig om eerst samen een argumentatieboom te maken. Het gezamenlijk startpunt is dan een glashelder verhaal met een voor lezers onweerstaanbaar logische opbouw. Vervolgens kan één persoon de tekst uitschrijven, in de wetenschap dat de andere schrijvers het eens zijn met de insteek en de opbouw van de uitspraak. In de eindredactiefase hoeven dan ook echt alleen nog maar de puntjes op de i te worden gezet.⁸

Een goede structuur begint dus met een goed ontwerp. Vervolgens is het zaak om de lezer direct zicht te bieden op de structuur in je tekst. Goed leesbare uitspraken hebben dan ook vaak de volgende drie kenmerken.

Kenmerk 4: De inleiding maakt duidelijk op welke vraag de uitspraak antwoord geeft

Voor lezers is het lastig om informatie te onthouden als ze zich geen concrete voorstelling kunnen maken van wat zij lezen en ze niet weten waar al die informatie toe leidt. Daarom is het belangrijk dat de inleiding van de uitspraak expliciet vermeldt waarover de zaak gaat en welke vraag de rechtbank beantwoordt.

Zo bijvoorbeeld:

Wat is de aanleiding voor deze procedure

1. Eiser is eigenaar van het pand op het adres X in Y. Eiser heeft op 8 juli 2016 een omgevingsvergunning aangevraagd voor het plaatsen van een dakterras op de uitbouw van de woning.

2. Het college heeft de gevraagde omgevingsvergunning geweigerd. Volgens het college is het dakterras in strijd met het geldende bestemmingsplan “Zuidelijke Binnenstad”. Besloten is om niet af te wijken van het bestemmingsplan. Het belang van het waarborgen van de privacy van de bewoners van de naastgelegen panden heeft het college zwaarder laten wegen dan het belang van eiser.

In bezwaar heeft het college deze beslissing, onder aanvulling van de motivering, in stand gelaten. Voor de motivering heeft het college verwezen naar een advies van de bezwaarschriftencommissie van 1 februari 2017.

3. Eiser vindt de beslissing van het college onrecht. In deze uitspraak beoordeelt de rechtbank of eiser daar gelijk in heeft, of dat de omgevingsvergunning terecht is geweigerd.

Kenmerk 5: De uitspraak geeft zo snel mogelijk antwoord op de belangrijkste vraag

Het is niet altijd mogelijk om het eindoordeel snel te geven, bijvoorbeeld als de lezer eerst extra context nodig heeft om dat oordeel te begrijpen of te kunnen aanvaarden. Maar toch, meestal kan het wel. En voor lezers is dat bijzonder prettig. Veel professionals bladeren tóch eerst door totdat ze het antwoord tegenkomen en lezen daarna terug. De vraag is dus waarom dat antwoord niet gewoon aan het begin staat.

In traditionele uitspraken staat het oordeel aan het eind: de redenering als trechter. Daarom voelt het misschien vreemd om ineens met het eindoordeel te beginnen. Toch zijn er al uitspraken die beginnen met de kern:

Deze zaak gaat over de vraag of het college het verzoek van X, om aan hem bijzondere bijstand te verlenen voor de inrichting van zijn woning, terecht heeft afgewezen. De rechtbank is van oordeel dat dit het geval is. X krijgt van de rechtbank dus geen gelijk. De rechtbank verklaart daarom het beroep ongegrond.

De rechtbank licht hieronder toe waarom het beroep van X niet slaagt. De rechtbank zet daarbij eerst de feiten uiteen en geeft daarna haar overwegingen.

Kenmerk 6: De lezer kan de uitspraak snel én goed scannen

Hoeveel tijd kost het om een uitspraak aandachtig te lezen? Misschien wel langer dan een kwartier. Veel lezers hebben die tijd niet, of ze haken af als het ze te veel moeite kost om de tekst te doorgronden. Laten we zeggen dat de meeste lezers een tekst een halve minuut de kans geven. Ze grazen door de tekst en lezen de inleiding, zoeken naar de kern, strijken met hun oog langs de koppen en lezen de eerste zinnen van een aantal alinea’s.

Het helpt natuurlijk als de inleiding vermeldt waar de zaak over gaat en welke vraag de rechter moet beantwoorden. Ook helpt het als de boodschap op een herkenbare plek staat; het liefst ergens aan het begin, of juist helemaal aan

⁷ Vrij vertaald naar Steven Pinker, *The Sense of Style. The Thinking Person's Guide to Writing in the 21st Century* 2014, p. 29.

⁸ Lees voor meer informatie over de argumentatieboom in rechterlijke uitspraken ook mijn artikel dat in mei 2018 verscheen in Trema: <https://trema.nvvr.org/editie/2018-04-1/je-gaat-het-pas-zien-als-je-het-doorhebt>.

het einde. Maar de schrijver kan nog meer doen om ervoor te zorgen dat lezers in die halve minuut de belangrijkste informatie uit de uitspraak oppikken. De crux is om de belangrijkste informatie precies op die plekken te zetten die lezers tijdens een eerste scan bekijken.

Teksten zijn goed scanbaar als:

- ze inhoudsvolle tussenkoppen bevatten die ook niet-juristen houvast bieden, bijvoorbeeld in de vorm van vragen of juist conclusies;
- alinea's niet te lang zijn en ze duidelijk zijn onderscheiden met witregels;
- paragrafen en alinea's met de belangrijkste informatie beginnen;
- verbindingswoorden de verbanden tussen de zinnen verduidelijken;
- opsommingen overzichtelijk zijn gepresenteerd met bullets of nummers.

Deze inhoudsopgave geeft bijvoorbeeld meteen een goede indruk van de inhoud van de uitspraak:

Procesverloop
Overwegingen
Wat ging er vooraf aan deze zaak?
Waar gaat deze zaak over?
Wat vindt de rechtbank ervan?
Voldoen de medische rapportages aan de voorwaarden?
Voldoen de arbeidskundige rapportages aan alle voorwaarden?
Conclusie
Beslissing

3. Toegankelijke stijl

De schrijfstijl is het vernislaagje van een tekst. Het kost vaak niet veel tijd om de stijl aan te passen als de inhoud en opbouw goed staan. Wel scheelt het veel herschrijfwerk als schrijvers meteen in de juiste 'stand' schrijven. Denkend schrijven, dus midden in de juridische analyse schrijven, resulteert vrijwel altijd in lastig leesbare teksten. Juridisch jargon en bekende juridische standaardzinnen komen dan namelijk automatisch in de uitspraak terecht, omdat de schrijver juist dat juridische register aanboort tijdens het schrijven.

Zetten schrijvers de knop van tevoren al om, door pas te schrijven nadat zij een heldere argumentatieboom hebben gemaakt, dan kiezen zij vanzelf eenvoudiger bewoordingen. Zeker als zij zich verplaatsen in de situatie dat zij het verhaal vertellen tijdens een zitting. De stijl van een klaretaaluitspraak is zo neutraal mogelijk en zorgt ervoor dat lezers hun aandacht geheel op de inhoud kunnen richten.

Klare taal is dus zeker niet 'op de hurken uitleggen', zoals Merckelbach kennelijk denkt, want zo'n kinderlijke stijl leidt enorm af. Net als de traditionele juridische stijl overigens. Wat stijl betreft herkent u een uitspraak in klare taal vooral aan de volgende drie kenmerken.

Kenmerk 7: Er staan veel actieve zinnen in de uitspraak

Het is niet zo moeilijk om zinnen omslachtig te maken en de inhoud te begraven in een ondoordringbare woordenbrij. Haal bijvoorbeeld de werkwoorden uit een tekst door er zelfstandige naamwoorden van te maken: 'het wijzen van vonnis', 'de bekendmaking', 'het toetsen van het besluit' en 'de verhuur van de woning'. Deze zogeheten naamwoordstijl komt veel voor in rechterlijke uitspraken. De naamwoordstijl maakt vaak onzichtbaar wie er precies handelt en zorgt daarmee voor misverstanden en onbegrip. En voor slapende lezers.

Naast de naamwoordstijl is er natuurlijk ook nog de 'gewone' passieve zin. Op het moment dat een zin de woorden 'door' en/of 'worden' bevat, kan deze meestal actiever. Vergelijk de onderstaande zinnen.

Origineel fragment

Tevens wordt van belang geacht dat door eiser wordt toegegeven dat het niet zijn uitdrukkelijke wens is om verplicht naar Marokko terug te keren.

Mogelijke herschrijving

Eiser geeft toe dat het niet zijn uitdrukkelijke wens is om verplicht naar Marokko terug te keren. Dat acht de rechtbank van belang.

Kenmerk 8: De uitspraak bevat weinig of geen (drie)dubbele ontkenningen

Soms is het niet te vermijden: de dubbele ontkenning. Juridisch gezien betekent 'niet onredelijk' nu eenmaal niet hetzelfde als 'redelijk'. Maar dit soort formuleringen vragen veel denkkraft van lezers. Is de dubbele ontkenning écht niet te ontwijken, dan is het vaak een goede oplossing om de zin te splitsen. De lezer krijgt dan even de gelegenheid om de gelezen informatie te verwerken, een adempauze. Vergelijk onderstaande zinnen.

Origineel fragment

Gelet hierop kunnen eisers worden gevolgd in hun beroepsgrond dat verweerder zonder nadere motivering niet kan worden gevolgd in het standpunt dat het vermoeden van eisers dat de vader van eiseres hen overal in Pakistan kan vinden niet aannemelijk is geworden.

Mogelijke herschrijving

Eisers vermoeden dat de vader van eiseres hen overal in Pakistan kan vinden. Verweerder vindt dat vermoeden niet aannemelijk. Eisers brengen als beroepsgrond naar voren dat verweerder dat standpunt nader had moeten motiveren. Daar is de rechtbank het mee eens.

Kenmerk 9: De lezer stuit niet op onnodig jargon of ambtelijke woorden

In bepaalde gevallen is jargon noodzakelijk. Omdat de juridische term nu eenmaal de wettelijke term is bijvoorbeeld en deze genoemd moet worden in de uitspraak. Juist

om verwarring te voorkomen. Dan heeft jargon een functie en kan het dus niet worden weggelaten. Maar een korte uitleg van die term bespaart niet-juridische lezers een rondje Google en een hoop verwarring. Achter 'opschorten' kan dan bijvoorbeeld tussen haakjes 'tijdelijk stopzetten' staan.

In veel gevallen is jargon echter helemaal niet nodig. Voor veel mensen is het sowieso hard werken om een rechterlijke uitspraak te lezen. Omdat ze de context niet goed kennen, onzeker zijn of ze wel goed begrijpen wat ze lezen, en in veel gevallen ook omdat ze door spanning minder helder nadenken. Dat ze zich dan door noodzakelijk jargon moeten worstelen is één ding. Het wordt helemaal een onmogelijke opgave als die toch al complexe materie ook nog verpakt wordt in niet-alledaagse taal. Zeker als de woorden die zij denken te kennen ineens een andere juridische betekenis blijken te hebben.

Origineel fragment

De bevoegdheid tot het vorderen van een onderzoek naar de geschiktheid komt het CBR reeds toe indien aannemelijk is dat iemand bij zijn staandehouding of aanhouding onder invloed van drogerende stoffen was. Niet vereist is dat is vastgesteld dat betrokkene daadwerkelijk onder invloed van drogerende stoffen was.

Mogelijke herschrijving

Het CBR mag een bestuurder al verplichten tot een onderzoek als het *aannemelijk* is dat die bestuurder bij zijn staandehouding of aanhouding onder invloed van drugs was. Het CBR hoeft dus niet *vast te stellen* dat die bestuurder onder invloed verkeerde.

4. Tot slot

Tijdens het Symposium Moderne Bestuursrechtspraak op 13 februari 2018 gaven Hans Braam⁹ en ik een workshop over uitspraken in klare taal. In die workshop stonden wij stil bij de negen kenmerken in dit artikel en gaven wij concrete schrijftips. Wij baseerden deze tips op onze eigen ervaringen tijdens het WIEB-project¹⁰ bij de Rechtbank Amsterdam. Gedurende dat project bleek weliswaar dat het soms meer tijd en energie kost om een uitspraak in klare taal te schrijven, maar dat dit streven om de juridische boodschap helder op te schrijven uiteindelijk ook de juridische kwaliteit van een uitspraak ten goede komt.

Juridische vraagstukken laten zich misschien zelden vangen 'met simpele leunstoelcausaliteit', zoals Merckelbach stelt in zijn column, maar zijn wel degelijk goed uit te leggen in relatief eenvoudige bewoordingen. En inderdaad, dat is in sommige gevallen nog een hele kunst. Rechter die uitspraken in klare taal schrijven, laten daarmee dus zien dat zij

daadwerkelijk boven de materie staan. Want in de beperking toont zich de ware meester.¹¹

9 Senior juridisch medewerker in de Rechtbank Amsterdam, en coördinator van het WIEB-project.

10 WIEB staat voor: 'wat ik eigenlijk bedoel'.

11 Het letterlijke citaat van Goethe luidt: 'In der Beschränkung zeigt sich erst der Meister' en stamt uit 1802. Goethe verwijst hier naar de verhouding tussen de meester en de gezelschap. De volwassen meester hoeft zich niet meer te bewijzen met toeters en bellen, maar kan zich beperken tot de essentie.